

הדור קיבלוה

טבעיות, תרדמה וישועה

הרב עודד שוגרמן

תהליך בשלושה שלבים

מֵרֵן הֶרֶב קוֹק זַ"ל בִּסְפְרוּ "אִוְרוֹת יִשְׂרָאֵל" (א, יג) מֵתֵאֵר תְּהִלֵּךְ הַתְּפִתְחוֹתֵי הַמֵּתֵרְחֵשׁ בְּקֶשֶׁר בֵּינֵן כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל לְהִקְב"ה, תְּהִלֵּךְ הַמֵּתֵרְחֵשׁ בְּתַבְנִית קְבוּעָה בְּמִשְׁךְ הַהִיסְטוֹרִיָּה. בְּאִמְצָעוֹת הַתְּבוֹנְנוֹת בּוֹ, נוֹכַל לְהִבִּין אֶת מִשְׁמְעוֹת חֵג הַפּוֹרִים וְאֶת הַרְקַע לְמִצַּב הַרוּחָנִי שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל כִּיּוֹם.

לְפָנַי שְׁנֵבִיא וְנִבְאָר אֶת דְּבָרַי הֶרֶב נִפְתַּח בְּמִסְפַּר הַקְּדָמוֹת. תְּהִלֵּךְ הַהֵתְפִתְחוֹת הַמֵּתוֹאֵר בְּפִסְקָה זוֹ, מוֹפִיעַ בְּתַבְנִית קְבוּעָה בַּה שְׁלוֹשָׁה שְׁלֵבִים. א. חִיבוּר טְבַעִי. ב. נְסִירָה. ג. חִיבוּר רְצוּנִי.

הַמְקוֹר לְרַעִיוֹן מִצְוֵי בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית בְּתִיאוֹר בְּרִיאַת הָאָדָם. בְּפֶרֶק ב' מֵתוֹאֵר תְּרַדְמָה שֶׁה' מִפִּיל עַל הָאָדָם, "וַיִּפֹּל ה' אֶל-לִקְיָם תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם" (בְּרֵאשִׁית ב', כ"א), בְּמַהֲלֶכֶה הַקְּב"ה לִוְקַח מִן הָאָדָם צִלְעַ וּבוֹנָה מִמֶּנָּה אֶת הָאִישָׁה, "וַיִּבֶן ה' אֶל-לֵהִים אֶת הַצִּלְעַ אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶה אֶל הָאָדָם" (שֵׁם, כ"ג). חוֹז"ל בְּגִמְרָא בְּרִכּוֹת (ס"א, א) מְפָרְשִׁים שְׁבִתְחִילַת בְּרִיאַתָם הָאָדָם וְהָאִישָׁה הֵיוּ מִחוּבְרִים גַּב לְגַב. הַקְּב"ה הִפִּיל עַל הָאָדָם תְּרַדְמָה בְּמַהֲלֶכֶה הַתְּרַחֲשָׁה נְסִירָה, הַפְּרָדָה הַיוֹצֵרֶת שְׁנֵי טִיפּוֹסִים נִבְדָּלִים. בְּתֵאֵר זֶה יִשְׁנֵם שְׁלוֹשָׁה הַשְּׁלֵבִים: א. חִיבוּר גַּב אֶל גַּב. ב. נְסִירָה. ג. חִיבוּר מִחוּדָשׁ, פְּנִים אֶל פְּנִים.

שֵׁלֵב א - חִיבוּר גַּב אֶל גַּב, הַחִיבוּר מִבְּטָא קֶשֶׁר, אִוְלָם יֵשׁ בּוֹ חֲסֵרוֹן בְּכַךְ שֶׁהוּא מוֹכֵרַח לֵלֵא בְּחִירָה.

שֵׁלֵב ב - הַתְּרַדְמָה בַּה מֵתֵרְחֵשׁ הַנְּסִירָה - הַקְּב"ה לָקַח צִלְעַ מִן הָאָדָם. צִלְעַ בְּמוֹבֵן שֶׁל צַד, כְּמוֹ "צִלְעַ הַמְּשָׁכָן" (שְׁמוֹת כו', ל"ה), וּמִפְרִיד אוֹתוֹ מִן הַצַּד הָרֵאשׁוֹן וַיּוֹצֵר אֶת הַמִּצַּב בּוֹ אָדָם וְחוּוָה נִפְרָדִים.

שלב ג - מתוך הנבדלות הזאת, הם חוזרים ומתאחדים פנים אל פנים. הרב מצטט את דברי האדם לאחר הנסירה: "זאת הפעם עָצַם מְעַצְמֵי וּבָשָׁר מְבֹשְׂרֵי" (בראשית ב, כג). האדם בוחר להתאחד עם חווה באהבה ורצון.

יסוד הטבעיות ויסוד הבחירה

את השלבים הללו ניתן להקביל להתפתחות טבעית בחייו של אדם: ילדות, נערות ובגרות. בילדות האדם הולך וממשיך את דרכי אבותיו; הוא נולד למשפחה מסוימת ומקבל בתמימות את שאומרים לו הוריו ומחנכיו, ללא תהייה וביקורת. בילדות קיים מימד מסוים של הכרח, של טבע שאינו נובע מתוך שיקול דעת. לאחר שלב הילדות מגיע שלב הנערות. בגיל הנערות, המכונה "גיל ההתבגרות", האדם מתחיל לבחון את הדברים שהתרגל לעשות. האדם מנסה לברר מהי מטרת חייו ואילו מטרת מתאימות לו לפי תכונותיו. עולות בקרבו מחשבות עצמיות בהן הוא מברר מהי הדרך הראויה וכיצד זה מתאים לאישיותו. בשלב ההתבגרות, מתעוררים כוחות שונים המערערים את היציבות הקודמת עד שמגיעה בחירה והכרעה. פעמים רבות זוהי תקופה סוערת, אולם היא נועדה להביא את האדם לבחירה ופעולה מתוך שייכות והזדהות. כך יתכן והאדם יחליט שלא להמשיך באותה דרך בה הלך או בה הוליכו אותו והוא יבחר בדרך אחרת.

בניין מתוך הכרח ומתוך רצון

ניתן בטעות לחשוב שהמטרה היא להגיע לשלב הבגרות ולזנוח את שרכשנו בשני השלבים הקודמים לה, אולם ישנה תועלת גדולה בכל אחד מן השלבים.

השלב הראשון, הילדות הוא שלב טבעי של יציבות והרגל. אמנם עבודת ה' לא נעשית מתוך מודעות עמוקה, אלא מתוך הרגל אך יש בה ערך גדול. "קבלת עול" מתקיימת באופן טבעי ללא ספקות מכח סגולה נשמטית הקיימת בנו. מטבעיות זו נובעות התכונות היסודיות והעמוקות ביותר, של אמונה, אהבה והכרת הטוב. נשמתם של ישראל הינה חלק א-לוי ממעל, לכן אי אפשר להתנתק חלילה מה'.

השלב האמצעי, הנערות או "גיל ההתבגרות", הוא שלב חשוב לא פחות מהשלבים האחרים. זהו זמן התרדמה בסיפור אדם הראשון. זהו השלב בו עולים ומופיעים כוחות חדשים מתוך העל מודע. הדברים נבחנים ונבדקים, ומתגלים עולמות חדשים ומפתיעים.

השלב השלישי, הבגרות עצמה, הוא שלב בחירי-רצוני; אדם פועל מתוך בחירה ומתוך רצון חופשי של הכרת הערך והעונג שבקרבת ה', וזה חיובי, אבל קיים בו

חיסרון: התודעה לא נשארת תמיד באותה עוצמה ובאותה "בהירות הדעת" שהייתה קודם לכן. ישנם זמנים של ספקות ועייפות, ואם הכל תלוי במידת הרצון, ההזדהות וההבנה, ההתקדמות תהיה בהתאם לאותם גלי רצונות, ללא התמדה ויציבות. לכן גם בשלב השלישי יש לשמר את המעלות של השלב הראשון הטבעי. השלב הראשון ממשיך להופיע גם כנטיה טבעית ופשוטה בנפש, וגם באופן של מסירות נפש. קבלת עול מלכות שמים שאינה תלויה בהזדהות ובחוויה אישית, אלא נובעת מכח נפשי עצמי יותר, שהוא גם הכח של מסירות נפש.

ההשתלמות - תבנית קבועה

שלושת שלבים אלו, חיבור, תרדמה-נסירה, וחיבור מחודש, הינם אבני היסוד בתהליך שחוזר על עצמו בתבנית קבועה. אצל היחיד השלב השלישי לא מסתיים בגיל שמונה עשרה, אלא ממשיך לאורך חיי האדם וכך גם אצל האומה. תבנית שלושת השלבים חוזרת שוב ושוב במעגלים שונים, ההולכים ומשתכללים. כך מובא (שעה"כ, עמ' צו בהגהה ד):

הנה הנסירה הנעשה בכל יום בעמידה... ובלילה הוא עת דינין יותר... ובר"ה הוא הנסירה של כל השנה והוא יותר קשה... ונסירה שהיתה בפורים בזמן מרדכי ואסתר היה צרה גדולה... ובעזוהשי"ת הנסירה העתידה להיות... שיבוא משיח צדקנו הוא נסירה... הכולל של שיתא אלפי שנה, לפיכך הם כל אותם חבלי משיח שנזכרו בש"ס... ה' יזכנו יתי ונחמיניה ומלאה הארץ דעה.

יש כאן תאור של חמשה מעגלים: א. במהלך תפילת שחרית הפותחת את היום. ב. בלילה, שבו מתרחש המעבר מהיום שעבר ליום שבא אחריו. ג. בראש השנה, במעבר משנה לשנה. ד. ממתן תורה ועד לפורים, כאשר גלות בכל באמצע היא התרדמה. ה. מבריאת העולם עד ביאת משיח, כאשר הגלות הארוכה ששיאה בחבלי משיחא השלב האמצעי של התרדמה והנסירה.

פורים

בהקבלת שלבים אלו למגילת אסתר, ניתן להבין את התהליך המתרחש בסיפור פורים. השלב ראשון, הילדות, בו אדם וחווה מחוברים גב לגב, מקביל לתקופה שלפני גלות בבל, בית ראשון. לעיתים עם ישראל רואה את הקשר עם הקב"ה כעובדה קבועה, שכל התנהגות לא תשנה אותה, ומתוך כך מגיעה התדרדרות. השלב שני, הנערות, התרדמה-נסירה, הוא תקופת גלות בבל. שיאה של התרדמה הוא בזמן מרדכי ואסתר, ובמגילה אנו מוצאים מספר רמזים הקשורים לשינה, על דברי המן, לדוגמא, "ישנו עם אָחַד" (אסתר ג, ח), מסבירים בגמרא מגילה (יג, ב), "ישנו" - ישנו מן המצוות.

(וכן ביחס לפסוק "בְּלִילָה הֵיחֵדָה נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" - אסתר ו, א). המן חש שזהו שלב התרדמה. לאויב קל יותר לתקוף בזמן שהאנשים המותקפים ישנים וחלשים, בזמן מעבר ישנם חולשות, והחסרונות מתגלים.

השלב השלישי, הבגרות, הוא ישועת פורים, זוהי פתיחת תקופת בית שני והתפשטות תורה שבעל פה. "הדור קבלוה בימי אחשוורוש" (שבת פח, א). כך מבאר הרב ב"עין אי"ה" על אתר (הפסקה חולקה לפי שלושת השלבים):

(שלב א - היסוד הטבעי) היסוד הטבעי שבקדושה שמפעם בחזקה בנשמתן של ישראל, אינו מניח את היסוד של הבחירה החפשית להתגלות בכל מילואה. ומאז עמדו רגלי אבותינו על הר סיני, אורות החיים הטבעיים שבקדושה מתגברים והולכים בגלוי, והתוכן החפשי של בחירת האדם עומדת היא בצורה עלומה,

(שלב ב - התרדמה והנסירה) עד אשר רק בהשתערו רוח עושים של שכרות נוראה, אשר ליצרא דע"ז ביסודו, היה אפשר לצאת אל הפועל מין תואר של בחירה בישראל. ומפני הארס הגדול שהוכרח להתכנס עד כדי העמדת הבחירה המעשית במשקל ישר, היה הצורך של יצרא דע"ז להיות מרובה כ"כ בעז כחו. הירידות הכלליות גרמו אח"כ החלשה רבה להארתה של טבעיות הקודש, ו-בימי אחשוורוש, אחרי שקדמו הנפילות המאוחרות של השתחויית הצלם וההתנאות מסעודתו של אותו רשע כל אותם התוכנים הזרים שחדרו בישראל, גרמו האפלה להאור של הקדושה הטבעית, גניזת אורה במחבואיה של הנשמה, מבלי להגלות בהופעת כחה. וזו גופא היתה עצת ד' עמוקה, כדי שתהיה אפשרות לכח הבחירה השקולה לצאת אל הפועל בפעולתה.

(שלב ג - הדור קבלוה) וזה נעשה אח"כ לטובה אחרי התשובה שבאה ע"י גזירתו של המן, שהונח מקום לפעולה בחירית, הבאה מהכרעה חפשית שבנשמה, לפעול את פעולתה. וכאן נתקיים בפועל, בתור אישור וקיום, בהוצאה מן הכח אל הפועל בתוכן רצוני, ששייך בו קיום לקיים את המצווה מאז, אשר מני אז היה בתכונה של קבלה עצמית, חטיבה של מהותיות קבועה, שאין בה מילוי היסוד של חופש בחירי, וכעת קיימו מה שקבלו כבר.

"הדור קיבלוה בימי אחשוורוש"; קבלת התורה בפורים באהבה וברצון, דבקות מחודשת בתורה.

עם ישראל מתעורר - אתחלתא דגאולה

כעת נבאר את דברי הרב, כך הוא כותב באורות ישראל (א, יג):

אי אפשר לאדם להיפרד מדבקות הא-לקית, ואי אפשר לכנסת ישראל להפרד מצור ישעה אור ה' א-לקי ישראל. אבל אי האפשרות הזאת, ההולכת ומופיעה

בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי, שאיננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה. על כן באים ימים שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי, ובכללות [בכללות כצ"ל, לפי המקור בשמונה קבצים א, שכה] התרדמה במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר "זאת הפעם עָצַם מְעָצְמִי וּבָשָׁר מְבָשָׁרִי" (בראשית ב, כג), והעולם מתכונן בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד. האפשרויות לדבר "גבוהה גבוהה", על דבר שמד, על דבר כפירה, על דבר פירודים מוחלטים, הן תולדותיה של הנסירה, המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית, "כמשוש חֶתֶן עַל פְּלֶה יְשִׁישׁ עֲלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ" (ישעיהו סב, ה). החזיון מתגלה ביחווה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת, ותורה חוזרת ללומדיה, "וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ" (שם נה, יג).

הרב בפסקה זו מתייחס לתבנית התלת שלבית בהיקף הרחב ביותר, זהו התיאור על "...הנסירה העתידה להיות... שיבוא משיח צדקנו הוא נסירה... הכולל של שיתא אלפי שנה, לפיכך הם כל אותם חבלי משיח שנזכרו בש"ס... ה' יזכנו יתי ונחמיניה ומלאה הארץ דעה" (שעה"כ שם). בהסתכלות רחבה על כלל ימי עולם, הגלות האחרונה היא רק השלב השני. עכשיו, בדורות המיוחדים של אתחלתא דגאולה, אנו במצב של התעוררות מן התרדמה, לקראת השלב השלישי, שלב הגאולה השלמה.

(שלב א). אי אפשר לאדם להיפרד מהדבקות הא-לקית. זהו המצב הטבעי ליחיד. ואי אפשר לכנסת ישראל להפרד מצור ישעה אור ה' א-לקי ישראל. וכשם שזה נכון ביחיד, זה נכון גם בכלל ישראל. כנסת ישראל אינה יכולה להיפרד מדבקותה בה'. אבל אי האפשרות הזאת, ההולכת ומופיעה בכל הדורות. העובדה שעם ישראל שומר על המסורת בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי, שאיננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה. מצד אחד היא טבעית וראויה, אבל מצד שני, יש חסרון בטבעיות הילדותית. יש בה משהו מובן מאליו המסתיר את המשמעות העמוקה. כיון שהיא חסרה את העומק של הבחירה, הרצון והגילוי של בהירות הדעת.

(שלב ב). על כן באים ימים שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי. בזמן נסירה ייתכן פירוד גמור, לעומת השלב הראשון הטבעי. בשלב הראשון אפשר אולי לצעוק אחד על השני, אבל לבסוף אי אפשר להתנתק לגמרי - נשארים דבוקים בגב. ילד יכול להגיד להורים שלו, "אני לא רוצה", ועם זה שהוא מתקומם ומתווכח הוא בסך הכל כל כך תלוי בהם, וממילא שומע לרצונם ומקבל את מרותם. אולם כשיש נסירה אפשר להתנתק.

(שלב ג). ובכלות (כצ"ל ע"פ קובץ א, שכה) התרדמה, במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר "זאת הפעם עצם מעצמי וכשר מפשרי". תפארת האדם, מצב שלימות, בו האדם מגלה את מלא אישיותו ותפארתו כאדם, הוא באופן בו הוא מגלה את רצונו, בחירתו ותודעתו, קיימת אפשרות אחרת, ובכל זאת האדם בוחר בעבודת ה'. "והעולם מתכונן בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד". זה מאפשר, במשל, מציאות של חיבור ותולדה. כיוון שישנה שלימות של הופעה וחיים, היא יכולה להעניק ולהשפיע הלאה.

הנסירה האחרונה

(חזרה לשלבים ב-ג). האפשרויות לדבר "גבוהה גבוהה", על דבר שמד, על דבר כפירה, על דבר פירודים מוחלטים. הרב רואה, כבר בזמנו, שאנחנו נמצאים בסוף תהליך הנסירה ובתחילת התיקון והחיבור. בזמן הרב ישנה כפירה שהולכת מתפשטת, הבאה לידי בטוי בפריקת עול התורה והמצוות, ודיבורים ומאמרים תוקפניים ומלגלים נגד האמונה. וכל זה, אומר הרב, הן תולדותיה של הנסירה, המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית. מטרת התהליך היא להוביל לבחירה מרצון, שהיא עמוקה ומשמעותית לאין ערוך מהמצב הקודם. אנחנו, ברוך ה', מתחילים לראות ניצנים של תחילת התיקון, המתבטא בפסוק "כמשוש חתן על פלה ישיש עֲלֵיךְ אֵלֶיךָ". בבעלי התשובה שבדורנו. כיום, התשובה, ובמובן מסוים אצל כולנו מגיעה מתוך עומק ורצון נפשי המבטאים הזדהות, שייכות והכרה, בערכם של חיי תורה ומצוות. לא מתוך פחד ורתיעה מעונש, אלא באמת מתוך הבנה שאלה החיים הראויים והטובים. התורה והמצוות מביאים את האדם להרגיש את הטוב והעונג בקרבת ה'. החזיון מתגלה ביחווה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת, ותורה חוזרת ללומדיה, וכל 'בנין למודי ד' ורב שלום בנין'. האחדות שבאה לאחר מכן היא יותר משוכללת ויותר שלמה. היא מתאימה לנו כבני אדם שיחודיותם מתגלה במלואה דרך הרצון, ההכרה הדמיון והרגש.

שבע יפול צדיק וקם

ניתן להסביר את שלב התרדמה, שנראה כשלב הקשה ביותר, מזווית נוספת. על הפסוק במשלי (כד, טז) "שבע יפול צדיק וקם", מסביר בעל התניא (ספר התניא, חינוך קטן) שהנפילה היא חלק מתהליך ההתקדמות של הצדיק. הנפילה היא חלק מובנה בתהליך המכוון קדימה, לענייני הנפילה היא שלב הנסירה השלב האמצעי.

מצב הביניים הזה הוא בעייתי ומורכב, אבל היכולת לממש את הפוטנציאל הגלום בו תלויה בגישה ובהבנת התהליך. אפשר להמשיל זאת לעליה בסולם, כאשר עולים משלב לשלב ישנו זמן של חוסר יציבות, חלל, אבל רק במעבר דרכו ניתן להציב את הרגל על שלב גבוה יותר.

כנשמה גנוז אור אינסופי, שהרי היא חלק א-לוה ממעל ולכן ממנה מופיעה תביעה מתמדת להתקדמות. בתחילה האדם שמח בכל מדרגה חדשה, הנשמה מכירה שהעולם מוגבל, שאי אפשר בבת אחת להשיג הכל ויש לפעול דרך הגבולות והכלים של המציאות. אבל כעבור זמן מסוים, האדם חש חוסר סיפוק ממצבו העכשוי, למרות הבחירה, השמחה וההזדהות שליוו אותו קודם לכן. מגיע שלב בו הוא מרגיש שהוא דורך במקום ואף התלהבותו דועכת. התודעה שהייתה טובה עד היום עברה את זמנה, ביחס לתביעה המתמדת להוסיף ולהתקדם, ונוצר כעת צורך בקשר עמוק יותר. התיקון לחולשה זו הוא לעלות קומה.

לפעמים במקום לראות בשלב הביניים האמצעי, הזדמנות להתקדם למקום גבוה יותר האדם עוצר ורוצה לעזוב את הכל. אבל הדרך הראויה היא להבין שכך הסדר "שבע יפול צדיק וקם". להבין שלמרות הקשיים יש כאן תורה גדולה. דווקא באמצעות בירור ולימוד של אותן שאלות תבוא הבנה עמוקה יותר. על ידי שמירה על מסגרת של התמדה ועשייה, אפשר לחפש ולהתבונן על מנת למצוא את שגנוז בפנים, עמוק יותר. כך משלב לשלב, זמן הביניים, התרדמה, התהייה והספק, יהיה כמנוף להתקדם קדימה מתוך המיצוי של המצב הקודם והרצון פנימי המחודש.

עַצֵּם מְעַצְמִי וּבָשָׂר מְבַשְׂרִי

בדברי הרב ישנן מקורות נוספים המרחיבים את הדברים:

היכולת לעמוד במעמד הופכי מנותק מהקדושה, רק היא תיתן את האפשרות להרצון המשוכלל לצאת מן הכח אל הפועל. ... רק ב"עיקבא דמשיחא" יבושם העולם בכללו עד שהרצון העצמי יהיה בתכלית הטוב ולעומתו תתגבר היכולת גם על הנתיקה הגמורה. ובחירת ההידבקות בטוב הא-לוהי תהיה ברצון גמור וחופשי לגמרי. כשהנסירה נגמרת יש אפשרות לבניין העולם של תולדות עדי עד, ומתגבר על זה בחוצפא ד"עיקבא דמשיחא" שחלק ממנו כבר יצא אל האור ורמי הגיון כבר יכולים להציץ מאורו זיו נחומים וגבורת עולמים....

(שמונה קבצים א, תרמג)

ככתחילת היצירה בבנין עדי עד, הולכת היא ההופעה בתולדות בני אדם, שתמציתה מוכרת בתולדות ישראל. תרדמה נופלת, צלעות נלקחות ונחתכות, מהם נעשים בנינים מחוטבים... וכעבור מועד התרדמה, והיקיצה מגעת, רואים

שהעשוי הוא בנין עדי עד. בכללות, הגלות הרי היא התרדמה היותר גדולה וארוכה, היינו כחולמים, וסעיפי התרדמה לפרטיהם רבו מאוד בכל תנועות שבראשיתן קמו בבהלה, ועוררו בחילה בחוגים ידועים, ומכאובים רוחניים וגשמיים, פירודים ותגרות, ואחרי כן נתמצתה המדה, ונמצא רכוש חיים חדש, עושה פירות ופירי פירות נחמדים, מזאת החטיבה בעצמה, שלא הוכרה בשעתה, אשר יוכרו למפלאות תמים דעים, מעורר ישנים.

(שמונה קבצים ה, מב)

מתוך המצב המורכב של תרדמה - "היינו כחולמים" המובא במזמור הגאולה בתהילים (קכו, א) - מתגלים כוחות חיים רבים ההולכים ומתבררים. בסופו של תהליך הם יופיעו באופן שלם וחיובי ביותר, העשוי בניין עדי עד. "זאת הפעם עצם מעצמי וכשר מפשרי". שלב זה הוא השלב האחרון והכולל שעתיד לבוא. כשם שבימי אחשוורוש "הדור קיבלוה", הייתה קבלת התורה מרצון, כך בדור הגאולה יגיע עם ישראל לקבלת התורה מחודשת באהבה וברצון עליונים יותר.

שנוכה לחלום ולהתעורר לגאולה שלמה.